
РЕЦЕНЗІЇ

**РЕЦЕНЗІЯ
НА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ “НАУКОВО-
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПИТАНЬ ОБМЕЖЕННЯ
ОДЕРЖАННЯ ПОДАРУНКІВ (ДЛЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ,
ПРОКУРОРІВ, ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ТА
ПОСАДОВИХ І СЛУЖБОВИХ ОСІБ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ І ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ
УКРАЇНИ)”¹¹**

У розвитку правової думки й нормативних механізмів щодо протидії окремим групам протиправної поведінки є загальні закономірності та досить схожі рішення, що зумовлено порівняно обмеженим колом можливих інструментів, які винайдені людством і допустимі в демократичному суспільстві для означеної мети. Не є винятком і механізм правового впливу на корупційні правопорушення. Водночас поле правової протидії корупції сьогодні в Україні є тим полігоном, де впроваджуються найбільш сміливі та новітні правові технології. Останнє демонструє, що право розвивається сегментарно, що зумовлено тим, які групи діянь визнаються найбільш руйнівними для національної безпеки у відповідний часовий проміжок.

Правове регулювання протидії корупції в Україні характеризується диференціацією кримінальної відповідальності й інших заходів кримінально-правового характеру, які реалізовані на рівні КК України, диференціацією адміністративної відповідальності, що реалізована на рівні КУпАП, а також диференціацією правового регулювання протидії корупції, яка реалізована в законах України “Про запобігання корупції” від 14.10.2014 та “Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань” від 03.12.2015. Усі названі різновиди диференціації мають спільну підставу, соціальну зумовленість і мету, а тому в Україні має місце диференціація правового регулювання протидії корупції як єдине явище та спосіб організації нормативного поля, результатом чого є виникнення окремих особливих правових режимів протидії корупції, диверсифікованих залежно від її сфери.

Норми про обмеження щодо одержання подарунків є спільними для публічного сектору управління і сфери надання публічних послуг. При цьому в КУпАП розвинуто цей антикорупційний інструмент: порушення обмеження щодо одержання подарунків може утворювати підставу адміністративної відповідальності за статтею 172-5 КУпАП, що стосується як публічного сектору управління, так і сфери надання публічних послуг.

¹¹ Науково-методичні рекомендації з питань обмеження одержання подарунків (для поліцейських, прокурорів, державних службовців та посадових і службових осіб Національної поліції України і органів прокуратури України) / за ред. М.Г. Вербенського. Херсон: Видавничий дім “Тельветика”, 2020. 302 с.

Проте категорія подарунка в антикорупційному законодавстві не вичерпується зазначеними вище нормами. Так, установлення відсутності обумовленості службової діяльності неправомірною вигодою поширює на останню правовий режим подарунка вже з погляду співвідношення норм про кримінальну відповідальність за підкуп та норм про адміністративну відповідальність за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків. Окрім цього, у разі визнання одержаної неправомірної вигоди подарунком у зв'язку з тим, що кошти надавалися вже після здійснення управлінського акту й без попередньої домовленості, не тільки усувається можливість застосування статей 368, 369 і 368-4 КК України та за наявності необхідних умов виникала необхідність кваліфікувати дії винного за статтею 368-2 КК України (визнано такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною), згідно з Рішенням Конституційного Суду № 1-р/2019 від 26.02.2019) чи статтею 172-5 КУпАП. Усе зазначенч вище свідчить про багатоаспектність проблематики обмежень щодо одержання подарунків, актуальність та своєчасність рецензованого навчально-методичного видання.

Автори дослідження “Науково-методичні рекомендації з питань обмеження одержання подарунків (для поліцейських, прокурорів, державних службовців та посадових і службових осіб Національної поліції України і органів прокуратури України)” слушно вказують, що обмеження щодо одержання подарунків публічними службовцями є особливим різновидом спеціального обмеження (щодо особливих суб'єктів зі специфічним видом професійної діяльності), яке завдяки поєднанню загальних ознак, притаманних обмеженню взагалі, та особливих ознак (наявність певного майнового аспекту у будь-якій зовнішній формі прояву) є дієвим засобом запобігання вчиненню правопорушень, пов'язаних із корупцією, удосконалення правових засад, використання ресурсу якого дозволить досягти ефективних результатів у зазначеній сфері правозастосування.

Заслуговує на увагу твердження авторів, що поняття “неправомірна вигода” та “подарунок” – не тотожні, вони межують між собою в окремому аспекті, а саме деякі “заборонені” подарунки можуть бути неправомірною вигодою. Спеціальні суб'єкти можуть приймати лише ті дарунки, які є “дозволеними” подарунками. У випадку, якщо спеціальний суб'єкт безпосередньо або через інших осіб вимагає, просить, одержує для себе чи близьких осіб “дарунки” від юридичних або фізичних осіб у зв'язку зі здійсненням таким суб'єктом діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, ці “дарунки” можуть являти собою неправомірну вигоду.

Важливо, що у науково-методичних рекомендаціях наголошено на необхідності врахування спеціальними суб'єктами вимог податкового законодавства у разі прийняття “дозволеного подарунка”, адже він може підлягати оподаткуванню.

Виокремлення та класифікація юридичних позицій загальних місцевих судів та судів апеляційної інстанції у справах щодо притягнення осіб до адміністративної відповідальності за статтею 172-5 КУпАП сприятиме уникненню помилок під час складання уповноваженими особами протоколів про порушення вимог антикорупційного законодавства.

Водночас автори рецензованої роботи залишили поза увагою питання взаємозв'язку норми про обмеження щодо одержання подарунків і норми про

кримінальну відповідальність за незаконне збагачення, що передбачена статтею 368-5 КК України (цією статтею КК України доповнено згідно із Законом № 263-IX від 31.10.2019). Проте це питання на сьогодні ще не досліджено також і в науковій літературі.

Ознайомлення з науково-методичними рекомендаціями дає підстави стверджувати, що положення рецензованого дослідження є обґрунтованими і мають практичну цінність для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а особливо корисними вони будуть для суб'єктів, уповноважених на застосування норм антикорупційного законодавства про обмеження щодо одержання подарунків. Ураховуючи зазначене вище, “Науково-методичні рекомендації з питань обмеження одержання подарунків (для поліцейських, прокурорів, державних службовців та посадових і службових осіб Національної поліції України і органів прокуратури України)” матимуть важливе значення для підвищення ефективності антикорупційного законодавства та відповідають вимогам, які висуваються до такого роду робіт.

**Суддя Апеляційної палати
Вищого антикорупційного суду,
доктор юридичних наук, доцент**

Дмитро Михайленко